

Aan: Tweede Kamer der Staten-Generaal

Centraal Planbureau
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T 088 9846000
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Jonneke Bolhaar

Datum: 8 juni 2019

Betreffende: Oordeel onafhankelijk deskundige over beleidsdoorlichting art. 11
studiefinanciering

Geachte leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (hierna: OCW) heeft mij verzocht om als onafhankelijk deskundige op te treden bij de beleidsdoorlichting van art. 11 op de begroting van het Ministerie van OCW betreffende studiefinanciering.

De beleidsdoorlichting van art. 11 studiefinanciering is, in opdracht van het Ministerie van OCW, uitgevoerd door ResearchNed en bestrijkt de periode 2011-2019. Een van de belangrijke beleidswijzigingen in deze periode betreft de invoering van de Wet Studievoorschot, waarmee de basisbeurs voor studenten in het hoger onderwijs is komen te vervallen en de termijn voor het terugbetalen van studieleningen is verlengd van 15 naar 35 jaar.

Onafhankelijkheid van oordeel

Ik ben werkzaam als programmaleider Onderwijs bij het Centraal Planbureau (hierna: CPB). De onafhankelijke status van het CPB borgt de mogelijkheid om als onafhankelijk deskundige te mogen optreden bij beleidsdoorlichtingen (toelichting art. 3 RPE, lid 5).

Het CPB verricht zelf ook onderzoek op het gebied van onderwijs en studiefinanciering. In de beleidsdoorlichting wordt door ResearchNed enkele malen verwezen naar publicaties van het CPB. De verantwoordelijkheid voor de keuze van bronnen heeft geheel bij ResearchNed gelegen.

Betrokkenheid bij processen inbreng

Als onafhankelijk deskundige heb ik deel uitgemaakt van de begeleidingscommissie van de beleidsdoorlichting die ResearchNed heeft uitgevoerd. In de periode oktober 2019 tot mei 2020 is de begeleidingscommissie verschillende malen bijeengekomen om met onderzoekers van ResearchNed te reflecteren op de uitvoering van het onderzoeksplan en op conceptteksten van hoofdstukken van het rapport. Daarnaast heb ik in februari 2020 deelgenomen aan de expertsessie met wetenschappers die ResearchNed organiseerde.

Voor iedere bijeenkomst van de begeleidingscommissie werden voldoende ruim van tevoren nieuwe concept teksten van ResearchNed gedeeld, waarna ik op deze teksten zowel mondeling in de bijeenkomst als schriftelijk (in meer detail) feedback heb gegeven aan ResearchNed. Met deze

feedback is ResearchNed, naar mijn ervaring, op open en constructieve wijze omgegaan. De gegeven feedback is steeds naar tevredenheid verwerkt.

Bij het reflecteren op de concept teksten heb ik met name gelet op de volgende punten:

- Helderheid van argumentatie
- Voldoende onderbouwing van conclusies.
- Zorgvuldige beoordeling van interne en externe validiteit van onderzoeksresultaten (eigen en bestaand onderzoek)
- Helderheid over het al dan niet causaal mogen interpreteren van verbanden, gegeven de onderliggende onderzoeksmethodologie.

Inhoudelijke beoordeling

De beleidsdoorlichting is een lijvig, maar zeer leesbaar en compleet rapport geworden. De 15 RPE vragen worden niet afzonderlijk langsgelopen, maar alle onderdelen komen uiteindelijk in de tekst aan bod. ResearchNed heeft de opdracht tot een beleidsdoorlichting breed opgepakt en heel veel werk verzet door naast de beantwoording van de RPE vragen ook te voorzien in een ontstaans- en wordingsgeschiedenis van studiefinanciering in Nederland, en door het huidige Nederlandse beleid in internationaal perspectief te plaatsen. Hierin komt de voortdurende spanning tussen doelmatigheid en doeltreffendheid mooi naar voren.

In de beleidsdoorlichting is goed gebruik gemaakt van bestaande onderzoeken op het gebied van studiefinanciering. Ook zeer recent (in 2020) verschenen studies zijn nog meegenomen in de kennissynthese, waardoor het een zeer up-to-date beeld geeft van de huidige stand van kennis.

Naast gebruik te maken van bestaande onderzoeken en rapporten voor een kennissynthese, heeft ResearchNed op drie manieren zelf aanvullend materiaal verzameld. Met microdata van CBS en DUO is de beleidsdoorlichting voorzien van de meest recente beschrijvende statistieken, die op uniforme wijze gepresenteerd worden in het rapport.

Daarnaast heeft ResearchNed aanvullend materiaal verzameld door het uitzetten van enquête onder (oud)studenten en hun ouders. Een enquête biedt de mogelijkheid meer inzicht te krijgen in de beweegredenen van studenten bij het maken van keuzes en kan daarom een mooie aanvulling zijn bij de beschrijvende statistieken op basis van administratieve gegevens. Uit de enquêtes had naar mijn mening meer gehaald kunnen worden door op een aantal punten niet alleen te vragen naar de perceptie van mensen. Een voorbeeld hiervan is de vraag of iemand recht denkt te hebben op een aanvullende beurs. Wat voor beleidsmakers echter de meest relevante vraag is, is niet hoeveel mensen bewust geen gebruik maken van de aanvullende beurs, maar hoeveel mensen niet weten dat ze recht hebben op een aanvullende beurs. Met een aantal toetsende kennisvragen zou meer inzicht verkregen kunnen worden in de feitelijke juistheid van de perceptie. De beleidsdoorlichting vermeld overigens keurig wanneer resultaten de perceptie van studenten betreffen en dat die perceptie niet hoeft te stroken met de feiten. Ook is zorgvuldig vermeld dat uit een eenmalig gehouden enquête geen causale relaties kunnen worden blootgelegd met de invoering van de Wet Studievoorschot.

Ten slotte heeft ResearchNed aanvullend materiaal verzameld door expertsessies met wetenschappers en belanghebbenden te organiseren voor het ophalen van input voor beleidsopties. Deze wijze van input ophalen levert niet noodzakelijkerwijs beleidsopties op die voortbouwen op de conclusies van de kennissynthese betreffende doelmatigheid en doeltreffendheid. ResearchNed heeft

dit vindingrijk opgelost door de beleidsopties die wel en niet relateren aan conclusies van de kennissynthese in aparte tabellen te plaatsen en apart te bespreken.

Een belangrijke kanttekening bij de beleidsopties is overigens dat veelal niet bekend is of ze daadwerkelijk de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid verbeteren. Zoals in de beleidsdoorlichting terecht wordt opgemerkt is aanvullend onderzoek wenselijk.

Bruikbaarheid van de beleidsdoorlichting

Deze beleidsdoorlichting is mijns inziens zeer bruikbaar. Op heldere wijze wordt de huidige stand van kennis uiteengezet, het beleid beschreven en beschrijvende statistieken gepresenteerd. Hieruit wordt ook duidelijk waar nog hiaten in de kennis zitten en worden aanbevelingen gedaan voor de onderzoeksagenda voor de komende jaren om bij een volgende beleidsdoorlichting wel te kunnen beschikken over kennis op deze terreinen.

Met vriendelijke groet,

Dr. Jonneke Bolhaar

Programmaleider Onderwijs

Centraal Planbureau